

LT

LT

LT

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 29.4.2009
KOM(2009) 180 galutinis

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS
EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR
SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI**

**Sprendžiant ES visuomenės senėjimo daromo poveikio klausimą
(2009 m. pranešimas apie visuomenės senėjimą)**

1. ĮŽANGA

Pirmą kartą istorijoje didžiulė dalis Europos piliečių gali gyventi aktyviai, sveikai ir dalyvauti visuomenės gyvenime būdami labai garbingo amžiaus. Tuo pačiu metu visuomenei senėjant kyla naujų galimybių inovatyvioms įmonėms, nes atsiranda naujų ar specialioms poreikiams pritaikytų prekių ir paslaugų paklausa. Tačiau visuomenei senėjant ir kartu mažėjant gimstamumui taip pat kyla didelių ekonominių, biudžetinių ir socialinių uždavinių. Europa pradėjo rengtis šiems uždaviniams ir kai kurios valstybės narės padarė pagirtiną pažangą, visų pirma vykdydamos pensijų sistemų reformas ir užtikrindamos geresnę profesinės veiklos ir šeiminio gyvenimo pusiausvyrą. Tačiau, neįgyvendinus tolesnių institucinių ir politikos pokyčių, demografinės tendencijos turėtų smarkiai transformuoti mūsų visuomenę mažindamos skirtingų kartų solidarumą ir keldamos naujus poreikius būsimoms kartoms. Šios tendencijos darys didelę įtaką potencialiam ekonomikos augimui ir sukels didelį spaudimą didinti viešąsias išlaidas ne tik pensijų ir sveikatos srityse, bet ir infrastruktūros, būsto ir švietimo.

Keliuose Europos Vadovų Tarybos susitikimuose pripažinta būtinybė spręsti visuomenės senėjimo poveikio Europos socialiniams modeliams klausimą. Šios politikos srities uždaviniai yra platūs ir apima po 2005 m. spalio mėn. Hampton Court aukščiausiojo lygio susitikimo vykstančią diskusiją dėl gerovės sistemų modernizavimo ir darbingo amžiaus ilginimo, atnaujintą Lisabonos strategiją, atnaujintą ES tvaraus vystymosi strategiją ir integruotą klimato ir energetikos politiką, atvirąją pensijų, sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros koordinavimo metodą, taip pat jaunimo klausimų strategiją¹. Sprendžiant šiuos uždavinius užtikrinama valstybės finansų tvarumo pažanga pagal Stabilumo ir augimo paką.

Atsižvelgdama į šias aplinkybes ECOFIN Taryba pavedė Ekonominės politikos komitetui ir paragino Komisiją iki 2009 m. pabaigos atnaujinti ilgalaikės biudžeto projekcijas. Bendrosiose projekcijose², kurias sudarant pasitelkiamos naujos tobulesnės metodikos, iš esmės patvirtinamos 2006 m. projekcijos. Šios projekcijos yra esminis visuomenės senėjimo poveikio analizės elementas ir neatsiejama ES daugiašalės biudžeto priežiūros dalis. Jos taip pat bus naudingos politikos formuotojams rengiant pensijų ir sveikatos priežiūros reformas.

Šiame komunikate pateikiamos naujausios ilgalaikės ekonomikos bei biudžeto projekcijos ir pirmą kartą pristatoma Komisijos nuomonė apie Europos gebėjimą spręsti visuomenės senėjimo uždavinį atsižvelgiant į naujus duomenis ir dabartinius ekonomikos pokyčius.

Naujausia analizė patvirtina, kad yra galimybė – maždaug dešimties metų laikotarpis, kai darbo jėgos pasiūla toliau didės – įgyvendinti visuomenės senėjimo aplinkybėmis reikalingas struktūrines reformas³. Nesiėmus veiksmų, sumažėtų ES gebėjimas patenkinti būsimus senėjančios visuomenės poreikius.

Dėl ekonomikos krizės spręsti visuomenei senėjant atsirandančius uždavinius gali tekti skubiau. Todėl su reagavimu į krizę susijusiais tiksliniais ir koordinuotais politiniais veiksmais, apibrėžtais 2008 m. lapkričio 26 d. Komisijos priimtame Europos ekonomikos

¹ COM (2009) 200 galutinis.

² Žr. 2009 *Ageing Report: economic and budgetary projections for the EU-27 Member States (2008-2060)*, „European Economy“ (greitai bus išleistas), ir *Demography Report 2008: Meeting Social Needs in an Ageing Society* (SEC (2008) 2911).

³ COM (2006) 571 galutinis.

atkūrimo plane (EEAP)⁴, turi būti pasinaudota kaip galimybė darniai dėti pastangas recesijai įveikti trumpuoju laikotarpiu remiant ekonominę veiklą ir įgyvendinant reformas, skirtas investicijoms į tvaresnę ekonomiką ir visuomenę didinti ir tvariai tvarkyti su visuomenės senėjimu susijusias išlaidas⁵. Investicijos mokymui ir žmogiškajam kapitalui skatinti trumpuoju laikotarpiu padės mažinti krizės poveikį ir pasirengti visuomenės senėjimui.

2. ILGALAIKIAI DEMOGRAFINIO SENĖJIMO UŽDAVINIAI

Visuomenės senėjimo poveikis ekonomikai

Ilgalaikės projekcijos nėra prognozės – jos parengtos remiantis prielaida, kad politika nesikeis, todėl jose pateikiama svarbios informacijos apie pasekmes, jei veiksmų nebus imtasi. Naujausios 2009 m. pranešime apie visuomenės senėjimą pateiktos projekcijos pagrįstos naujosiomis 2008 m. balandžio mėn. paskelbtomis Eurostato demografinėmis projekcijomis. Demografiniai pokyčiai įvairiose šalyse smarkiai skiriasi, bet dabar numatoma, kad bendras ES gyventojų skaičius 2060 m. išliks toks pat kaip šiandien, nes gimstamumas kai kuriose valstybėse narėse šiek tiek padidėjo ir imigracija augo sparčiau, nors 2006 m. buvo numatoma, kad gyventojų skaičius ilgainiui mažės. Vis dėlto pagal naujausias demografines projekcijas gyventojų sudėtis iš esmės nesiskiria ir jomis patvirtinama, kad mažas gimstamumas, ilgėjanti gyvenimo trukmė ir nuolatinis migrantų srautas iki 2060 m. greičiausiai lems beveik nepakitusį, bet daug senesnių ES gyventojų skaičių⁶ – tai reiškia, kad ES vietoj keturių darbingo amžiaus (15–64 metų) žmonių vienam vyresniam kaip 65 m. amžiaus žmogui santykis bus tik du su vienu. Didžiausias sumažėjimas numatomas 2015–2035 m., kai demografinio sprogimo kartos atstovai eis į pensiją.

Visos ES mastu dalyvavimo darbo rinkoje koeficientas nuo 70,5 % 2007 m. turėtų padidėti iki 74 % 2060 m. (jis daugiausia padidės iki 2020 m.). Atotrūkis tarp vyrų ir moterų dalyvavimo darbo rinkoje rodiklių turėtų laipsniškai mažėti, ypač tose šalyse, kuriose jis šiuo metu didelis. Apskritai užimtumo lygis turėtų padidėti nuo 65,5 % 2007 m. iki maždaug 70 % 2060 m. Vyresnio amžiaus dirbančiųjų užimtumas turėtų didėti daugelyje valstybių narių įgyvendinus darbingo amžiaus ilginimo reformas. Tačiau apskritai numatoma, kad Europos Sąjungoje iki 2060 m. dirbančiųjų sumažės 19 mln. žmonių. Dirbančiųjų mažėjimą dėl mažėjančio darbingo amžiaus žmonių skaičiaus 2020–2060 m. sušvelnins tik didėjantis darbo jėgos aktyvumo lygis daugelyje šalių ir augantis grynosios imigracijos lygis kai kuriose šalyse.

Mažėjant darbo pasiūlai, būsimo ekonomikos augimo šaltinis turės būti našumas. Pagal atsargią prielaidą valstybių narių darbo našumo augimas sudarytų 1,75 % ilgalaikį istorinį ES vidurkį, artimą vidurkiui, kuris JAV užregistruotas per labai ilgą laikotarpį. Todėl metinis potencialus BVP prieaugis labai sumažėtų. Mažėjant darbingo amžiaus gyventojų skaičiui lėtės augimas ir mažės pajamos vienam gyventojui. Dėl demografinių tendencijų skirtumų prieaugis skirtingose šalyse labai skirsis.

Visuomenės senėjimo poveikis biudžetui

⁴ COM (2008) 800 galutinis.

⁵ Žr. 2006 Sustainability Report, „European Economy“, Nr. 4, 2006 m.

⁶ Žr. 2009 Ageing Report: economic and budgetary projections for the EU-27 Member States (2008–2060), „European Economy“ (greitai bus išleistas), ir Demography Report 2008: Meeting Social Needs in an Ageing Society (SEC (2008) 2911).

Visuomenei senėjant poreikis, kad valstybė užtikrintų su visuomenės senėjimu susijusias išmokas ir paslaugas, didės. Todėl prognozuojama, kad visuomenės senėjimo poveikis biudžetui bus didelis beveik visose valstybėse narėse – tai bus akivaizdu jau per ateinantį dešimtmetį. Apskritai, remiantis dabartine politika, prognozuojama, kad su visuomenės senėjimu susijusios viešosios išlaidos ES iki 2060 m. padidės vidutiniškai maždaug 4,75 procentinio punkto BVP, o euro zonoje – daugiau kaip 5 procentiniais punktais, nes visų pirma didės pensijų, sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros išlaidos. ES-25 šalyse numatomas padidėjimas šiek tiek didesnis, palyginti su ankstesnėmis 2006 m. pranešimo apie visuomenės senėjimą projekcijomis – maždaug puse procentinio punkto BVP per visą apimamą laikotarpį. Palyginti su 2006 m. pranešimu apie visuomenės senėjimą, visuomenės senėjimo daromo poveikio biudžetui projekcijos labiausiai sumažintos Portugalijoje, Vengrijoje ir Čekijoje (tai visų pirma susiję su pensijų reformų poveikiu), tuo tarpu projekcijos smarkiai padidintos Graikijoje, Liuksemburge, Maltoje, Estijoje, Austrijoje, Lenkijoje ir Lietuvoje (tai pirmiausia susiję su patikslintais numatoma pensijų išlaidų pokyčiais dėl reformų krypties pakeitimų ir su tobulesniais modeliavimo metodais).

Apskritai skirtingose valstybėse narėse yra didelių visuomenės senėjimo poveikio skirtumų:

- Viešosios išlaidos tikriausiai labai padidės (7 procentiniais punktais BVP arba daugiau) devyniose ES valstybėse narėse (Liuksemburge, Graikijoje, Slovėnijoje, Kipre, Maltoje, Nyderlanduose, Rumunijoje, Ispanijoje ir Airijoje), nors kai kuriose šalyse šios išlaidos smarkiai padidės nuo gana nedidelio lygio.
- Antroje šalių grupėje (Belgija, Suomija, Čekija, Lietuva, Slovakija, Jungtinė Karalystė, Vokietija ir Vengrija) visuomenės senėjimo išlaidos mažesnės, bet vis tiek labai didelės (4–7 procentiniai punktai BVP).
- Galiausiai mažesnis didėjimas (4 procentiniai punktai BVP arba mažiau) numatomas Bulgarijoje, Švedijoje, Portugalijoje, Austrijoje, Prancūzijoje, Danijoje, Italijoje, Latvijoje, Estijoje ir Lenkijoje. Daugelyje šių šalių įgyvendintos esminės pensijų reformos, kai kuriais atvejais taip pat iš dalies pereinant prie privačių pensijų programų (Bulgarijoje, Estijoje, Latvijoje, Lenkijoje ir Švedijoje).

Dėl demografinių tendencijų **viešosios pensijų išlaidos** smarkiai padidėtų visose valstybėse narėse. Tačiau keliose valstybėse narėse vykdomų pensijų reformų rezultatai vertinant pagal valstybės finansų tvarumą yra teigiami. Beveik visos valstybės narės *sugriežtino tinkamumo valstybinei pensijai gauti reikalavimus*, visų pirma padidinusios pensinio amžiaus ribą ir sugriežtinusios galimybes pasinaudoti ankstyvo išėjimo į pensiją programomis. Paprastai įvedamos per ilgą laikotarpį šios reformos padėtų didinti vyresnių dirbančiųjų aktyvumo lygį – to taip pat galima pasiekti tvirčiau susiejus pensijų išmokas su pensijų įmokomis ir taip labiau skatinant likti darbo rinkoje. Nors vyresnio amžiaus dirbančiųjų užimtumo lygis pastaruoju metu kilo, vis dar yra daug tolesnės pažangos galimybių. Iš 60-ies metų sulaukusių žmonių ES vis dar dirba tik maždaug 50 %.

Reformos taip pat lemia mažesnę *valstybinių pensijų išmokų dalį visų pensijų atžvilgiu*. Tam įtakos turės daugelis mechanizmų, įskaitant išmokų indeksavimo pokyčius, dėl kurių kai kuriose šalyse išmokos didėja lėčiau negu darbo užmokestis. Naujausia analizė rodo, kad keliose valstybėse narėse būsimų pensininkų santykinės pajamos smarkiai sumažės⁷.

⁷ COM (2009) 58 galutinis.

Vertinant valstybės finansų tvarumą būtina atsižvelgti į riziką, kad pensijos bus nepakankamos, dėl to didėtų nenumatytas spaudimas *ad hoc* didinti pensijas arba išaugtų kitų išmokų poreikis – taip išryškėja būtinybė bendrai spręsti pensijų pakankamumo ir tvarumo klausimus⁸. Yra pavyzdžių, kai valstybės narės pastaruoju metu teigiamai išsprendė ateities pensijų pakankamumo klausimą nesukeldamos pavojaus finansiniam stabilumui (pvz., Estija).

Be valstybinių pensijų sistemos reformų, daugelis šalių įvedė arba planuoja išplėsti *papildomas pensijų sistemas*. Kai kurios šalys įmoka iš valstybinės pensijų sistemos net nukreipė į privalomo kaupimo ir privačias sistemas (Bulgarija, Estija, Latvija, Vengrija, Lenkija, Slovakija ir Švedija). Šiuo metu šios kaupimo sistemos dar kuriamos, bet per ateinančius dešimtmečius jų dalis visų pensijų atžvilgiu bus reikšminga. Keliose šalyse (pvz., Švedijoje, Danijoje, Nyderlanduose, Jungtinėje Karalystėje ir Airijoje) jau dabar dideliu mastu teikiamos privačios profesinės pensijos – kai kurios iš šių šalių jų vaidmenį planuoja dar labiau didinti.

Numatoma, kad ES **sveikatos priežiūros** sistemoms ateityje kils didelių uždavinių. Prognozuojama, kad viešosios išlaidos sveikatos priežiūrai ES iki 2060 m. išaugs 1,5 procentinio punkto BVP. Mažinti būsimas išlaidas gali padėti sveikesnis gyvenimo būdas. Sveikatos priežiūros išlaidos taip pat labai susijusios su pajamų augimu ir technologine pažanga. Naujų ankstyvo ligų diagnozavimo ir gydymo metodų taikymas turi didelės įtakos išlaidų didėjimui, bet tam tikra medicinos pažanga ilgainiui gali būti išlaidų mažinimo priemonė. Investuojant į prevenciją ir sveikatos technologijas atsiranda priemonių gyventojams ilgiau likti sveikiems ir produktyviems. Plėtojant mažiau žinomų ligų gydymą taip pat kuriamos darbo vietos ir didėja ekonomikos augimo galimybės. Todėl veiksmingas technologijų valdymas yra pagrindinis veiksnys, lemsiantis išlaidų dydį ateityje.

Visuomenei senėjant taip pat reikės daugiau viešųjų išlaidų **ilgalaikei priežiūrai**. Remiantis dabartine politika, prognozuojama, kad viešosios išlaidos ilgalaikiai priežiūrai iki 2060 m. padidės 1,25 % BVP dėl to, kad ateityje labai senų žmonių (vyresnių kaip 80 m.) amžiaus grupė didės greičiausiai už kitas. Kaip ir kitais atvejais, lemiamos reikšmės turės ne tik demografiniai veiksniai. Šiuo metu silpnus senyvus žmones labai dideliu mastu neoficialiai prižiūri jų giminaičiai. Neoficialios priežiūros galimybės galėtų sumažėti dėl šeimos struktūros pokyčių, didėjančio moterų aktyvumo darbo rinkoje ir didesnio geografinio judumo. Šalių, kuriose oficialios priežiūros sistemos nėra labai išvystytos, numatant viešųjų ilgalaikės priežiūros išlaidų didėjimą galėtų būti nepakankamai įvertintas būsimas spaudimas valstybės finansams dėl tikėtino poreikio užtikrinti didesnio masto oficialią priežiūrą.

Kiek tai susiję su viešosiomis **švietimo** išlaidomis, nepaisant vaikų skaičiaus mažėjimo per ateinančius dešimtmečius, siekiant įgyvendinti dabartinius ES švietimo politikos tikslus bei planus ir iš esmės pagerinti švietimo kokybę, ateityje gali prireikti daugiau švietimo išlaidų. Tam, kad būtų užtikrintas būsimas našumo augimas, bus labai svarbu investuoti į jaunimo ir suaugusiųjų darbo jėgos žmogiškąjį kapitalą. Taigi, nedidelis viešųjų švietimo išlaidų santykio sumažėjimas projekcijų apimamu laikotarpiu, kurį nulėmė vien demografinės sudėties pokyčiai (mažiau vaikų ateityje), gali nepasitvirtinti.

⁸ COM (2006) 574 galutinis.

3. PASIRENGIMAS VISUOMENĖS SENĖJIMUI PER RECESIJĄ

Dabartinė finansų ir ekonomikos krizė sukėlė nepaprastai staigų ir spartų ekonominės veiklos nuosmukį ir pasaulinę recesiją. Dabartinis nuosmukis daro didelę neigiamą įtaką užimtumui, sparčiai didėja nedarbas, o ES kyla potencialaus ekonomikos augimo, kuriam ir taip kyla grėsmė dėl visuomenės senėjimo, mažėjimo rizika.

Finansiniai neramumai ir ekonomikos nuosmukis lemia tai, kad per kelerius pastaruosius metus valstybių narių padaryta teigiama pažanga siekiant subalansuoti valstybės biudžetą ir sumažinti skolą sparčiai blogėja, nes vyriausybės priverstos imtis intervencinių priemonių finansų sistemai stabilizuoti ir ekonomikos atkūrimui remti. Todėl trumpalaikė valstybių finansų perspektyva pablogėjo, o per kelerius pastaruosius metus pasiekta fiskalinio konsolidavimo pažanga sustabdyta.

Be to, krizė didina ekonominį visuomenės senėjimo poveikį pensiniam aprūpinimui, nors pasekmės labai priklausys nuo nuosmukio masto ir trukmės. Kiek tai susiję su viešosiomis einamojo pensinio draudimo sistemomis, realios ekonominės veiklos sulėtėjimas kelia papildomą fiskalinę įtampą finansavimo ir įmokų požiūriu. Krizė išryškino pensijų kaupimo sistemų pažeidžiamumą finansų rinkų nuosmukiui. Kiek tai susiję su nustatytų išmokų sistemomis, didėjantis deficitas dėl turto vertės sumažėjimo daro įtaką fondų dalyviams, nes koreguojamos indeksavimo taisyklės arba įmokų tarifai, ir į tokias sistemas nebepriimami nauji dalyviai. Krizės poveikis apibrėžtųjų įmokų pensijų fondų įmokų mokėtojams labai priklauso nuo fondo turto paskirstymo ir dalyvio amžiaus. Vyresnio amžiaus dirbantieji, turintys dideles nuosavybės pozicijas, nukenčia labiausiai, nes jie į pensiją eis greičiausiai, o jų turto vertė sumažėjo.

Todėl reikia, kad politikos formuotojai, reguliavimo ir priežiūros institucijos skatintų gyventojų pensijų santaupas valdyti pagal rizikos ribojimo principus. Bus būtina atidžiai stebėti ir nuodugniai bei atvirai diskutuoti apie Europos pensijų sistemas, visų pirma kritiškai persvarstyti privačios pakopos santykinį vaidmenį, struktūrą ir veiksmingumą.

Dabartinėmis aplinkybėmis, kai būdingas didelis ekonominės veiklos sąstingis, o perspektyvos labai neaiškios, Europos gebėjimas greitai atsigauti po nuosmukio ir spręsti visuomenės senėjimo uždavinius iš esmės priklauso nuo veiksmų ekonomikos atkūrimui ir ilgalaikėms struktūrinėms reformoms remti sąveikos. Tiksliniais ir koordinuotais politiniais atsakomaisiais veiksmais, kaip pabrėžta Europos ekonomikos atkūrimo plane, siekiama skatinti sumanias investicijas, kuriomis ugdomi tinkami įgūdžiai energijos vartojimo efektyvumui, nataršioms technologijoms, infrastruktūros ir tarpusavio junglumui skatinti, taip palaikant efektyvumą bei inovacijas ir galiausiai didinant Europos ekonomikos augimo potencialą.

Akivaizdu, kad todėl didžiausias prioritetas turi būti EEAP įgyvendinimas siekiant užtikrinti, kad finansų krizė ir recesija nenulemtų ilgalaikio ES užimtumo ir darbo našumo augimo sulėtėjimo, kuris taip pat padarytų įtaką jos gebėjimui susidoroti su visuomenės senėjimo pasekmėmis.

Krizei pasibaigus ilgalaikės perspektyvos taip pat priklausys nuo pasiryžimo greitai užtikrinti patikimą valstybės finansų būklę, kaip rekomenduojama EEAP, ir vykdyti reformas, kurios reikalingos atsižvelgiant į demografinę permainą ir kurios nuo šiol bus dar svarbesnės siekiant didinti pasitikėjimą, kaip vieną iš krizės užbaigimo priemonių. Tiek pat svarbu stiprinti struktūrinių reformų darbotvarkę, skirtą demografiniams uždaviniams spręsti. Tai reiškia smarkiai didinti užimtumą ir visų pirma padėti ir skatinti demografinio sprogimo kartos

atstovus likti darbo rinkoje užuot anksti išėjus į pensiją, kaip buvo linkusios ankstesnės kartos. Didžiausia Europos galimybė užtikrinti, kad senėjimas būtų suvokiamas ne kaip grėsmė, bet kaip istorinis laimėjimas, yra susijusi su šių demografinio sprogimo kartų potencialo išnaudojimu.

Trijų aspektų strategija, kuri skirta ekonomikos ir biudžeto problemoms, kylančioms dėl visuomenės senėjimo, spęsti ir dėl kurios sprendimas priimtas 2001 m. Stokholmo Europos Vadovų Taryboje, t. y.: i) sparčiai mažinti skolą; ii) didinti užimtumą ir našumą; iii) reformuoti pensijų, sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros sistemas, ir penki 2006 m. spalio mėn. Komisijos komunikate „Europos demografijos ateitis“ nurodyti politikos tikslai⁹ vis dar yra aktuali ilgalaikė politikos krypties strategija.

Minėti tikslai:

- skatinti demografinį Europos atsinaujinimą sudarant geresnes sąlygas šeimoms;
 - skatinti užimtumą Europoje kuriant daugiau darbo vietų ir užtikrinant ilgesnį bei kokybiškesnį aktyvų gyvenimą;
 - didinti Europos našumą ir konkurencingumą;
 - priimti ir integruoti migrantus Europoje;
 - užtikrinti tvarią valstybės finansų būklę Europoje ir kartu – tinkamą socialinę apsaugą ir kartų lygybę.
- **Sudaryti geresnes sąlygas šeimoms ir demografiniam atsinaujinimui**

Siekiant užtikrinti demografinį atsinaujinimą reikia imtis veiksmų bendram socialiniam klimatui, kuris palankus šeimų poreikiams, plėtoti, skatinti palankesnę visuomenės požiūrį į vaikus ir sudaryti sąlygas, kurios leistų geriau derinti profesinę veiklą ir šeiminių gyvenimą. Šalyse, kur sudėtinga derinti profesinę veiklą ir šeiminių gyvenimą, moterų užimtumas paprastai būna nedidelis, nes motinos dažnai pasitraukia iš darbo rinkos, ir gimstamumas mažas, nes daugelis mano, kad negali sau leisti turėti vaikų. Ir toliau prioritetas turėtų būti teikiamas pusiausvyros ir lyčių lygybės skatinimo politikai, t. y. visų pirma geresnėms tėvystės atostogų sąlygoms ir paskatoms šias atostogas imti tėvams, taip pat didesnio masto aukštos kokybės vaikų priežiūros užtikrinimui. Būtų galima apsvarstyti galimybę mažinti mokesčius antrajam pajamas gaunančiam šeimos nariui, nes jie paprastai labiau reaguoja į mokesčių sumažinimą dalyvaudami darbo rinkoje. Tokia politika yra naudinga ilguoju laikotarpiu, nes užtikrinama, kad visų pirma moterys galėtų likti darbo rinkoje.

Vis dėlto daugelis valstybių narių dar nepasiekė planinių rodiklių užtikrinant galimybę naudotis oficialia vaikų priežiūra, kuriuos nustatė Barselonos Europos Vadovų Taryba, ir neįvertina švietimo ankstyvojoje vaikystėje naudos būsimam vaikų vystymuisi ir didesnėms palankių sąlygų neturinčių vaikų galimybėms. Investicijos į aukštos kokybės vaikų priežiūrą ir tėvų, kurie laikinai pasitraukia iš darbo, įdarbinimo galimybes yra investicijos, kurių potenciali grąža didžiulė. Kartu taip skatinama kurti naujas paslaugas, vadinasi, ir naujas darbo vietas.

⁹ COM (2006) 571 galutinis.

- **Daugiau darbo vietų ir ilgesnis aktyvus gyvenimas**

Didinti darbo jėgos aktyvumą ir įsidarbinimo galimybes. Visuomenės senėjimo poveikio valstybės finansams problema kyla dėl poreikio remti vis daugiau vyresnio amžiaus žmonių, kai dirbančiųjų mažėja. Yra daug galimybių gerinti situaciją. Faktiškai dirba tik kiek mažiau nei du trečdaliai (65,4 % 2007 m.) darbingo amžiaus žmonių, t. y. keliais procentiniais punktais mažiau už Lisabonos strategijoje nustatytą 2010 m. planinį rodiklį (70 %). Pasiiekta didelė pažanga didinant dalyvavimą darbo rinkoje, visų pirma vyresnio amžiaus dirbančiųjų ir moterų. Tačiau dabartinė recesija galėtų būti ypač žalinga jaunimui ir vyresnio amžiaus dirbantiesiems. Pagal šią politikos kryptį svarbiausia užtikrinti, kad jaunimas, nepatekęs į darbo rinką, netaptų ilgam priklausomas nuo pašalpų ir kad iš darbo atleisti vyresnio amžiaus dirbantieji galėtų grįžti į darbą, kai tik pagerės padėtis darbo rinkoje.

Pastaruoju metu vykdomos **mokesčių ir išmokų sistemų reformos**, daugiausia skirtos darbo jėgos panaudojimui didinti. Pagrindinė daugelio pastarųjų reformų strategijų dalis – sumažinti priklausomybę nuo pašalpų akcentuojant, kad darbas – ekonomiškai patraukli ir įdomi galimybė, palyginti su socialiniu aprūpinimu, ir skatinant pašalpų gavėjus aktyviai ieškoti darbo. Mokesčių ir išmokų sistemose esamų kliūčių dirbti ir priimti į darbą, ypač žemos kvalifikacijos dirbančiųjų atveju, sumažinimas ir geresnė sąsaja su tikslinėmis aktyvumo skatinimo politikos kryptimis padėjo struktūriškai patobulinti darbo rinkų veikimą. Vis dėlto nepaisant šių patobulinimų, atsižvelgiant į visuomenės senėjimą ir sparčius technologijų pokyčius, būtina didesnė pažanga siekiant toliau didinti ir išlaikyti didelį užimtumą ir darbo jėgos aktyvumą, visų pirma moterų ir vyresnio amžiaus dirbančiųjų, ir sumažinti struktūrinį nedarbą.

Didinti vyresnio amžiaus dirbančiųjų užimtumą. Ir toliau labai svarbu reformuoti invalidumo ir ankstyvo išėjimo į pensiją sistemas ir didinti faktines pensinio amžiaus ribas siekiant didinti vyresnio amžiaus asmenų darbo jėgos pasiūlą ir prisidėti prie tvaraus ekonomikos augimo vykstant neigiamiems demografiniams pokyčiams. Tai taip pat padeda užtikrinti, kad faktinisėjimas į pensiją būtų tinkamai susietas su būsimu gyvenimo trukmės ilgėjimu. Demografinio sprogimo kartos atstovai (kuriems dabar virš 50 arba virš 60 metų) sudaro didžiąją Europos darbo jėgos dalį. Siekiant skatinti juos išlikti aktyvius, reikia šalinti įsidarbinimo kliūtis, kaip antai privaloma pensinio amžiaus riba, ir sukurti lankstaus išėjimo į pensiją mechanizmus, kad jie galėtų rinktis, kada eiti į pensiją, ir užsidirbti papildomas teises į pensiją. Darbo ne visą darbo dieną galimybės gali būti tinkama priemonė siekiant gauti pakankamai pajamų vyresnio amžiaus žmonėms ir didinti darbo pasiūlą.

Reformų strategijose būtina nustatyti ne tik pensijų, mokesčių ir išmokų sistemose įtvirtintas paskatas¹⁰, bet ir kitokią požiūrį į vyresnio amžiaus dirbančiuosius ir jų įgūdžių ir įsidarbinimo galimybių plėtojimą užtikrinant veiksmingą mokymąsi visą gyvenimą. Vyresnio amžiaus dirbantiesiems reikia sudaryti tinkamas darbo sąlygas, įskaitant lankstesnį darbo grafiką ir darbo organizavimą, bei suteikti daugiau galimybių gauti darbą. Šios priemonės turėtų padėti didinti užimtumą ir vyresnio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę.

Sveikesni vyresnio amžiaus gyventojai. Sveikesni gyventojai sendami galės ilgiau dirbti, todėl didės našumas ir darbo jėgos aktyvumas, reikės mažiau sveikatos priežiūros, o galiausiai mažės valstybės finansų poreikiai. Ilginti sveiko gyvenimo trukmę bus labai svarbu siekiant Lisabonos strategijos tikslo pritraukti daugiau dirbančiųjų ir išlaikyti juos darbo rinkoje. Kartu

¹⁰ Žr. COM(2007) 733 galutinis ir „Užimtumas Europoje 2007 m.“.

visuomenei senėjant atsiranda galimybė sparčiai kurti darbo vietas sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų sektoriuje ir prireiks taikyti mobilizavimo bei mokymo priemonės.

- **Našesnė ir konkurencingesnė Europa**

Per ateinantį dešimtmetį pagrindinis lemiamas būsimo ekonomikos augimo veiksnys bus darbo našumas, kuris daugiausia priklausys nuo aukšto išsilavinimo lygio. Tačiau 13 % 18–24 metų moterų ir 17 % to paties amžiaus vyrų yra baigę tik pagrindinę mokyklą arba turi žemesnį išsilavinimą ir laikomi anksti palikusiais mokyklą. Šie skaičiai rodo nedidelį pagerėjimą, palyginti su šio dešimtmečio pradžia, bet vis dar smarkiai atsiliekama nuo užsibrėžto 2010 m. plano, kuris yra šią proporciją sumažinti iki ne daugiau kaip 10 %. Aukštas išsilavinimo lygis siejamas su didesniu darbo jėgos aktyvumu ir yra mokymosi visą gyvenimą, o kartu ir vyresnio amžiaus dirbančiųjų gebėjimo likti darbo rinkoje prielaida. Būsimas našumo augimas taip pat priklausys nuo technologinės pažangos, kuri savo ruožtu priklausys tiek nuo universitetų, rengiančių absolventus, galinčius vykdyti mokslinius tyrimus, tiek nuo investicijų į mokslinius tyrimus ir plėtrą (MTP). Jis taip pat priklausys nuo to, ar įmonės greitai pritaiko naujas technologijas ir ar taikoma politika Europos MTP ir inovacijų sistemoms tobulinti.

Visuomenėje, kurioje žmonės gyvena ilgiau, atsiranda galimybių kurti naujus produktus ir paslaugas. Augimo galimybės šiose būsimo rinkose yra didelės, o dėl to, kad ilgesnė gyvenimo trukmė nėra vien Europai būdingas reiškinys, sukurti sprendimai, produktai ir paslaugos gali būti eksportuojami į trečiąsias šalis, taip ten atveriant naujas rinkas¹¹. Be to, mokslinius tyrimus ir plėtrą reikia orientuoti į rentabilios medicininio gydymo ir prevencijos strategijų vystymą. Juos reikėtų derinti su didesnėmis paskatomis racionaliai naudoti išteklius, kad būtų galima smarkiai sumažinti išlaidas.

Kintant Europos demografiniai sudėčiai taip pat gali atsirasti galimybė kurti produktus ir paslaugas, skirtas vyresnio amžiaus žmonių poreikiams tenkinti. Galima sukurti naujas technologijas, kurios padėtų vyresnio amžiaus žmonėms likti savarankiškiems ir ilgiau gyventi savo namuose, keisti priežiūros teikimo sampratą, *inter alia*, paslaugas pritaikant prie specifinių paciento poreikių ir pomėgių¹². Investicijų į švietimą bei mokslinius tyrimus ir plėtrą grąža ateityje greičiausiai bus didelė, ir per krizę jos neturėtų būti mažinamos. Visų susisiekimui palengvinti, kartu stiprinant riboto judumo keleivių teises, taip pat bus reikalingos investicijos į transporto infrastruktūros modernizavimą, kurios gali padėti palaikyti paklausą krizės laikotarpiu.

- **Migrantų priėmimas ir integravimas**

Imigracija iš trečiųjų šalių paskatino kelių valstybių narių ekonomikos augimą. Nors dėl krizės trumpuoju laikotarpiu sumažės įsidarbinimo galimybės ir darbo jėgos bei kvalifikacijos trūkumas, ilgesnėje perspektyvoje mažinant darbo jėgos trūkumą bus svarbi gerai organizuota teisėtose imigracijos politika. Tačiau integracija ir toliau yra pagrindinis iššūkis ir tam, be kita ko, reikia spręsti socialinės sanglaudos klausimus. Migrantai ir jų palikuonys dažnai turi žemesnį išsilavinimą arba patiria sunkumų iki galo pasinaudoti savo kvalifikacija. Todėl

¹¹ Jau bendradarbiaujama siekiant skatinti vyresnio amžiaus vartotojams skirtų inovatyvių produktų ir paslaugų kūrimą ir platinimą imantis regioninių iniciatyvų, kaip antai Europos regionų Sidabrinės ekonomikos tinklas (11 Europos regionų). Žr. šio tinklo tinklalapį http://www.silvereconomy-europe.org/network/about_en.htm.

¹² COM (2007) 332 galutinis ir COM(2007) 329 galutinis.

didesnė jų bedarbių ir skurdo rizikos tikimybė. Nors dėl krizės didėja įtampa Europos darbo rinkose, blogėjančios socialinės sąlygos kilmės šalyse vis tiek galėtų lemti nuolatinį migrantų, kuriems gali būti sunkiau rasti darbą, srautą į ES. Todėl migrantų ir jų palikuonių integracijos problema, kurią reikėtų spręsti ES lygmeniu, galėtų dar išaugti¹³.

- **Tvarios valstybės finansų būklės užtikrinimas**

Remiantis naujausiomis projekcijomis, viešųjų išlaidų padidėjimas tikriausiai bus labai didelis keliose valstybėse narėse (nors kai kuriais atvejais viešosios išlaidos smarkiai padidės nuo gana nedidelio lygio). Siekiant apriboti ilgalaikę išlaidų kitimo tendenciją, tose valstybėse narėse, kuriose poveikis valstybės finansams bus didžiausias, reikės vykdyti socialinių sistemų reformas, visų pirma pensijų srityje, bet ir kitų programų atžvilgiu, visų pirma sveikatos priežiūros.

Yra labai daug galimybių didinti sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros sistemų veiksmingumą. Didesnį sveikatos priežiūros rentabilumą ir mažesnius sveikatos skirtumus galima užtikrinti stiprinant pirminę sveikatos priežiūrą, užtikrinant prevenciją ir skatinant rūpintis sveikata, taip pat geriau koordinuojant ir racionaliau naudojant išteklius. Tačiau kai kuriose šalyse sveikatos priežiūros sektoriuje išteklių vis dar trūksta¹⁴.

Todėl dėl recesijos negalima nutraukti pensijų, sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros sistemų reformų arba mažinti esminių investicijų į švietimą bei mokslinius tyrimus. Iš tikrųjų sprendimai dėl reformų šiandien yra kaip niekada skubūs. Šios priemonės yra labai svarbios būsimam Europos ekonomikos tvirtumui.

4. MINĖTŲ UŽDAVINIŲ SPRENDIMAS

Veiksmų reikia imtis keliomis politikos kryptimis. Koordinuojant veiksmus Europos lygmeniu gali būti lengviau keisti gerą patirtimi, plėtoti sąveiką ir mažinti neigiamą šalutinį poveikį. Be to, valstybės finansų klausimas sprendžiamas taikant Stabilumo ir augimo pakto taisykles. Visuomenės senėjimo uždavinius spręsti reikėtų remiantis kelių pastarųjų metų politikos kryptį sistemomis, visų pirma Lisabonos strategija, kuri yra bendras veiksmų pagrindas.

Europos Komisija prie šių uždavinių sprendimo prisidėtų taip:

- *Gilindama ir plėsdama priežiūrą už fiskalinės politikos ribų, kad būtų lengviau struktūrines reformas integruoti į bendrą politikos koordinavimą*¹⁵. Dabartinėmis aplinkybėmis tai būtų, be kita ko, nacionalinių ekonomikos atkūrimo planų įgyvendinimo stebėseną ir vertinimą atsižvelgiant į Stabilumo ir augimo paką. Ypatingas dėmesys taip pat būtų skirtas valstybės finansų kokybei didinti. Socialinių išlaidų programų reformos, kuriomis suteikiama geresnė pajamų apsauga kartu didinant paskatas dirbti (darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyra), labai padėtų didinti valstybės finansų tvarumą ir kokybę kartu užtikrinant, kad biudžetinėmis priemonėmis būtų remiamas makroekonominis stabilumas.

¹³ Pastaruoju metu sukurtas Europos integracijos forumas ir specialus tinklalapis (<http://www.integration.eu>) galėtų būti naudingi šiuo požiūriu.

¹⁴ COM (2009) 58 galutinis.

¹⁵ COM (2008) 238 galutinis.

- *Pensijų, sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros* srityse Komisija toliau remis valstybių narių pastangas didinti socialinių išlaidų veiksmingumą ir rezultatyvumą ir toliau stebės visuomenės senėjimo socialines, ekonomines ir fiskalines pasekmes atsižvelgdama į Lisabonos strategiją, ES fiskalinę sistemą pagal Stabilumo ir augimo pakta ir socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties atvirąjį koordinavimo metodą. *Kaupiamųjų pensijų* srityje Komisija ketina bendradarbiauti su Taryba ir valstybėmis narėmis siekdama nustatyti patirtį, susijusią su sistemų struktūra, apsaugos nuo nemokumo reglamentavimo sistemomis ir tiksliniais naudos gavėjais, kad būtų galima užtikrinti tinkamą ir tvarią privataus pensinio aprūpinimo sistemą valstybėse narėse. Siekiant apriboti numatomą viešųjų išlaidų didėjimą, būtina plėtoti politikos priemonės, kuriomis galima mažinti neįgalumą, apriboti oficialios vyresnio amžiaus neįgalių žmonių priežiūros poreikį, skatinti teikti oficialią priežiūrą namuose, o ne specialiose įstaigose, arba apskritai didinti teikiamos ilgalaikės priežiūros rentabilumą, pvz., įvedant e. sveikatos ir nuotolinės priežiūros priemones.
- *Finansinių paslaugų ir apmokestinimo* srityse Komisija artimu metu nustatys priemones, apibrėžtas komunikate Europos Vadovų Tarybai¹⁶. Atkurti tinkamą finansų rinkų veikimą yra labai svarbu ne tik siekiant užtikrinti, kad šios rinkos veiksmingai atliktų savo vaidmenį palaikant ekonomikos augimą ir kuriant darbo vietas, bet ir šiandien bei rytoj apsaugant finansinį turtą, įskaitant papildomas pensijų sistemas ir papildomą sveikatos draudimą.
- *Švietimo, mokymo ir mokslinių tyrimų ir plėtros* srityse Komisija ir toliau kartu su valstybėmis narėmis dės pastangas, kad būtų geriau įvertinti būsimi įgūdžių poreikiai ir įgūdžių derinimas ES lygmeniu, ir vertins aukštojo išsilavinimo veiksmingumą ES. Ji skatins plėtoti veiksmingas ir lygiateisiškas švietimo ir mokymo sistemas siekiant didinti našumą atsižvelgiant į atnaujintą Lisabonos strategiją.

Reziumuojant galima teigti, kad vyriausybėms, kurios šiuo metu grumiasi su rimta ekonomikos ir finansų krize, brangi demografinė permaina išliks aktuali. Tai, ar Europa sugebės sėkmingai išspręsti demografinį uždavinį, ir toliau priklauso nuo augančios dinamiškos ekonomikos, kurioje didėja našumas ir efektyviai veikia rinkos. Todėl siekiant išeiti iš dabartinės sudėtingos ekonominės situacijos pirmiausia reikia imtis visų veiksmų, reikalingų sparčiam ekonomikos atkūrimui po recesijos užtikrinti, kaip apibrėžta EEAP, ir įgyvendinti patikimą išeities strategiją ekonomikai pradėjus atsigaivinti. Be to, labai svarbu, kad valstybės narės investuotų į ilgalaikio ekonomikos augimo potencialo skatinimą, kaip apibrėžta Lisabonos strategijoje, siekdamos išspręsti demografinės permainos pasekmių klausimą.

Todėl būtina nustatyti visas politikos kryptis, kurios reikalingos užtikrinti, kad iš ekonomikos krizės ES pakiltų sukūrusi tvirtą ekonomikos augimo potencialą ir galimybes visiškai pasinaudoti turimais žmogiškaisiais ištekliais. Tam bus labai svarbu įgyvendinti visapusišką išeities iš krizės strategiją, pagrįstą struktūrinėmis reformomis. Visų pirma tam reikės ilginti darbingą amžių ir didinti jaunimo, moterų ir vyresnio amžiaus dirbančiųjų aktyvumą darbo rinkoje, reformuoti mokesčių ir išmokų sistemas, kad apsimokėtų dirbti ir būtų įgyvendintas darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros principas, reformuoti pensijų sistemas ir didinti sveikatos ir ilgalaikės priežiūros sistemų veiksmingumą kartu su būtinomis investicijomis į švietimą ir mokslinius tyrimus, taip pat į vaikų priežiūrą. Šiomis aplinkybėmis

¹⁶ COM (2009) 114 galutinis.

siekiant patenkinti būsimus darbo jėgos poreikius taip pat svarbi veiksminga migrantų ir jų palikuonių integracija ir tolesnis tinkamai administruojamos teisėtos imigracijos politikos kūrimas. Stipriai akcentuojant šias politikos kryptis dabartinėmis aplinkybėmis, Europai bus lengviau po šios recesijos pakilti atsparesnei ir spręsti senėjančios visuomenės problemas.

Iš dabartinės ekonomikos krizės ES gali pakilti stipresnė, jei griežtai laikysis reformų darbotvarkės, masiškai investuos į žmogiškųjų išteklių kokybę ir šalins kliūtis visiškai pasinaudoti darbo jėga. Todėl būtent dabar reikėtų diegti socialines inovacijas, kurias įkvepia skirtingų valstybių narių sėkminga patirtis ir vykdomos reformos. Tvirtai pasisakant už reformas remiama ne tik ekonomika. Taip bus skatinama tiek esamų, tiek ateities kartų stipri sveikata, tinkamas švietimas ir aukštos kokybės gyvenimas. Taip Europa galės į ateitį žvelgti su pasitikėjimu.

* * *

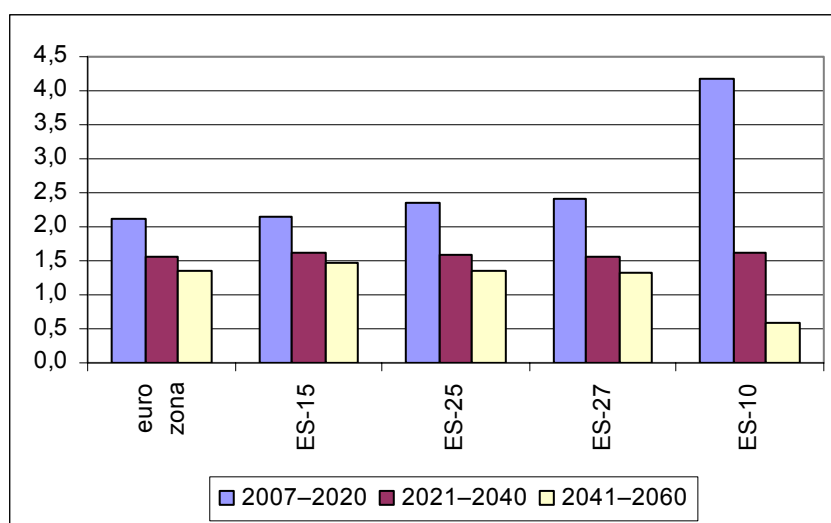
Statistikos priedas

1 lentelė. Ilgalaikiai pokyčiai darbo rinkoje

	Užimtumo lygis (15–64 m.)				Užimtumo lygis (55–64 m.)				Dalyvavimo lygis (15–64 m.)				Dalyvavimo lygis (55–64 m.)				Nedarbo lygis (15–64 m.)			
	2007	2020	2060	pokytis p. p. 2007–2060	2007	2020	2060	pokytis p. p. 2007–2060	2007	2020	2060	pokytis p. p. 2007–2060	2007	2020	2060	pokytis p. p. 2007–2060	2007	2020	2060	pokytis p. p. 2007–2060
ES-27	65,5	69,0	69,9	4,4	44,9	54,5	60,0	15,1	70,6	73,2	74,1	3,5	47,5	56,9	62,5	15,1	7,2	5,7	5,7	-1,5
euro zona	65,5	69,5	70,1	4,6	42,6	54,8	60,3	17,7	70,8	73,8	74,4	3,6	45,3	57,5	63,0	17,7	7,6	5,9	5,8	-1,7

Šaltinis: 2009 Ageing Report: economic and budgetary projections for the EU-27 Member States (2008–2060), „European Economy“ (greitai bus išleistas).

1 diagrama. Numatomas potencialus prieaugis (metinis vidutinis prieaugis), ES suvestiniai rodikliai

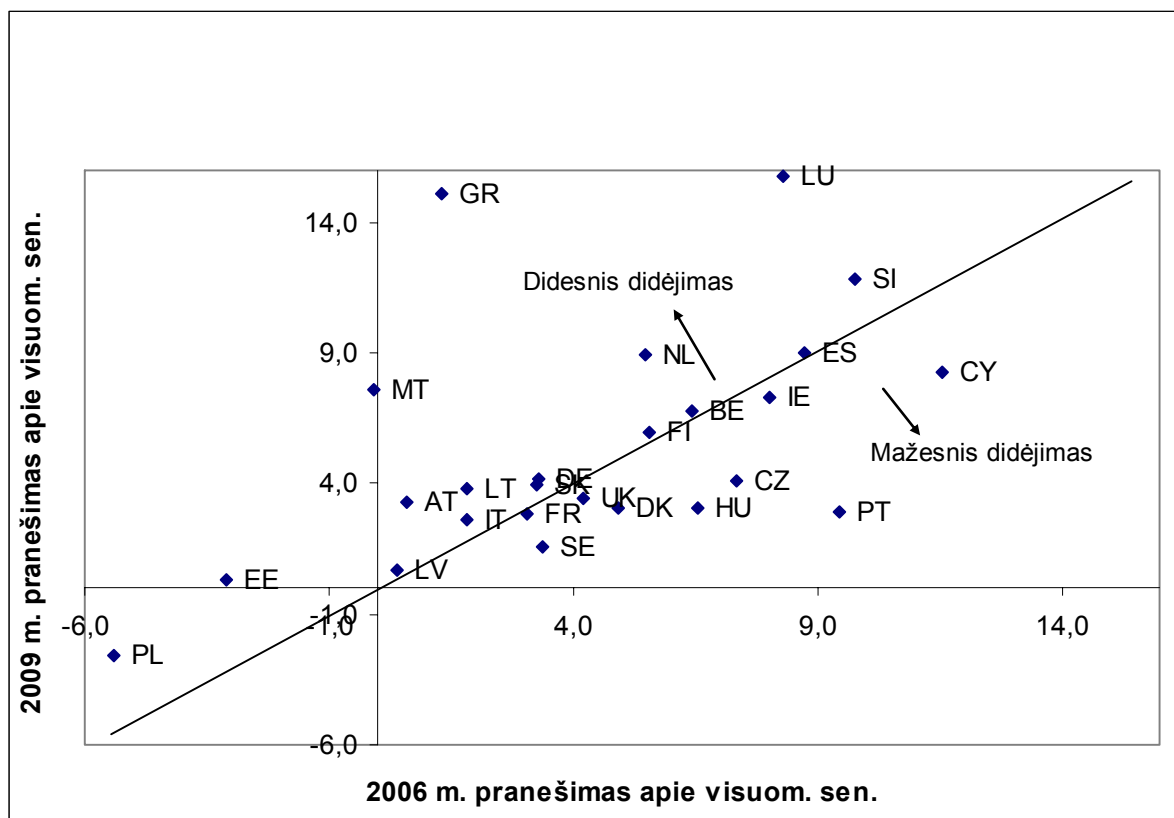
Šaltinis: 2009 Ageing Report: economic and budgetary projections for the EU-27 Member States (2008–2060), „European Economy“ (greitai bus išleistas).

2 lentelė. Su visuomenės senėjimu susijusios išlaidos 2007–2060 m. (pokytis procentiniais punktais BVP)

	Pensijos		Sveikatos priežiūra		Ilgalaikė priežiūra		Bedarbystės pašalpos		Švietimas		Iš viso		
	Lygis	Pokytis	Lygis	Pokytis	Lygis	Pokytis	Lygis	Pokytis	Lygis	Pokytis	Lygis	Pokytis	
	2007	2060	2007	2060	2007	2060	2007	2060	2007	2060	2007	2060	
BE	10,0	4,8	7,6	1,2	1,5	1,4	1,9	-0,4	5,5	0,0	26,5	6,9	BE
BG	8,3	3,0	4,7	0,7	0,2	0,2	0,1	0,0	3,3	-0,2	16,6	3,7	BG
CZ	7,8	3,3	6,2	2,2	0,2	0,4	0,1	0,0	3,5	-0,3	17,9	5,5	CZ
DK	9,1	0,1	5,9	1,0	1,7	1,5	1,0	-0,2	7,1	0,2	24,8	2,6	DK
DE	10,4	2,3	7,4	1,8	0,9	1,4	0,9	-0,3	3,9	-0,4	23,6	4,8	DE
EE	5,6	-0,7	4,9	1,2	0,1	0,1	0,1	0,0	3,7	-0,2	14,3	0,4	EE
IE	5,2	6,1	5,8	1,8	0,8	1,3	0,8	0,1	4,5	-0,3	17,2	8,9	IE
GR	11,7	12,4	5,0	1,4	1,4	2,2	0,3	-0,1	3,7	0,0	22,1	15,9	GR
ES	8,4	6,7	5,5	1,6	0,5	0,9	1,3	-0,4	3,5	0,1	19,3	9,0	ES
FR	13,0	1,0	8,1	1,2	1,4	0,8	1,2	-0,3	4,7	0,0	28,4	2,7	FR
IT	14,0	-0,4	5,9	1,1	1,7	1,3	0,4	0,0	4,1	-0,3	26,0	1,6	IT
CY	6,3	11,4	2,7	0,6	0,0	0,0	0,3	-0,1	6,1	-1,2	15,4	10,8	CY
LV	5,4	-0,4	3,5	0,6	0,4	0,5	0,2	0,0	3,7	-0,3	13,2	0,4	LV
LT	6,8	4,6	4,5	1,1	0,5	0,6	0,1	0,0	4,0	-0,9	15,8	5,4	LT
LU	8,7	15,2	5,8	1,2	1,4	2,0	0,4	0,0	3,8	-0,5	20,0	18,0	LU
HU	10,9	3,0	5,8	1,3	0,3	0,4	0,3	-0,1	4,4	-0,4	21,6	4,1	HU
MT	7,2	6,2	4,7	3,3	1,0	1,6	0,4	0,0	5,0	-1,0	18,2	10,2	MT
NL	6,6	4,0	4,8	1,0	3,4	4,7	1,1	-0,1	4,6	-0,2	20,5	9,4	NL
AT	12,8	0,9	6,5	1,5	1,3	1,2	0,7	0,0	4,8	-0,5	26,0	3,1	AT
PL	11,6	-2,8	4,0	1,0	0,4	0,7	0,1	-0,1	4,4	-1,2	20,5	-2,4	PL
PT	11,4	2,1	7,2	1,9	0,1	0,1	1,2	-0,4	4,6	-0,3	24,5	3,4	PT
RO	6,6	9,2	3,5	1,4	0,0	0,0	0,2	0,0	2,8	-0,5	13,1	10,1	RO
SI	9,9	8,8	6,6	1,9	1,1	1,8	0,2	0,0	5,1	0,4	22,9	12,8	SI
SK	6,8	3,4	5,0	2,3	0,2	0,4	0,1	-0,1	3,1	-0,8	15,2	5,2	SK
FI	10,0	3,3	5,5	1,0	1,8	2,6	1,2	-0,2	5,7	-0,3	24,2	6,3	FI
SE	9,5	-0,1	7,2	0,8	3,5	2,3	0,9	-0,1	6,0	-0,3	27,2	2,6	SE
UK	6,6	2,7	7,5	1,9	0,8	0,5	0,2	0,0	3,8	-0,1	18,9	5,1	UK
euro z.	11,1	2,8	6,7	1,4	1,3	1,4	1,0	-0,2	4,2	-0,2	24,3	5,2	euro z.
ES-27	10,2	2,4	6,7	1,5	1,2	1,1	0,8	-0,2	4,3	-0,2	23,1	4,7	ES-27
ES-15	10,2	2,4	6,9	1,5	1,3	1,2	0,8	-0,2	4,3	-0,1	23,5	4,8	ES-15
ES-10	9,7	1,0	4,9	1,4	0,4	0,6	0,2	0,0	4,2	-0,8	19,2	2,1	ES-10
ES-25	10,2	2,3	6,8	1,5	1,2	1,2	0,8	-0,2	4,3	-0,2	23,3	4,7	ES-25

Šaltinis: 2009 Ageing Report: economic and budgetary projections for the EU-27 Member States (2008–2060), „European Economy“ (greitai bus išleistas).

2 diagrama. Visuomenės senėjimo išlaidos 2007–2050 m., lyginant 2009 ir 2006 m.
(p. p. BVP)

Šaltinis: 2009 Ageing Report: economic and budgetary projections for the EU-27 Member States (2008–2060), „European Economy“ (greitai bus išleistas).